

STORTINGET

Representantforslag 99 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene Turid Kristensen, Kari-Anne Jønnes, Jan Tore Sanner, Aleksander Stokkebo og Margret Hagerup

Dokument 8:99 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Turid Kristensen, Kari-Anne Jønnes, Jan Tore Sanner, Aleksander Stokkebo og Margret Hagerup om å styrke lærekandidatordningen og gjøre den tilgjengelig for flere

Til Stortinget

Bakgrunn

Forslagsstillerne jobber for et samfunn med muligheter for alle. Flere må få en meningsfull hverdag gjennom å få kunne delta i det sosiale fellesskapet på skole og i arbeidslivet, oppleve mestring og læring og få være verdifulle bidragsyttere i samfunnet. Inkludering og tilrettelegging både i skoleløpet og på arbeidsplasser må derfor bli bedre.

Det er dessverre altfor mange mennesker med utviklingshemming som står utenfor arbeidslivet. En stor andel kan skyldes fordommer og manglende tro på at utviklingshemmede kan gjøre et arbeid. Førsteamanuensis Hege Bye ved Universitetet i Bergen har sett på norske stereotyper og hvordan man ser på andre innenfor aksene varme og kompetanse. Det er kanskje ikke overraskende at en ser på funksjonshemmede som veldig varme, men lite kompetente. Det kan i stor grad forklare hvorfor man ikke lykkes med å inkludere flere. Man antar for mye, basert på diagnoser, og legger for lite vekt på den enkeltes evner og ønske om å delta i skole- og samfunnsliv. En gir medfølelse og omsorg, i stedet for å gi muligheter og ha forventninger og stille krav som man gjør til andre grupper i samfunnet. Det kan også

skyldes misforstått snillhet, både fra foreldre og lærere. Dette gjelder både i utdanningssystemet og i arbeidslivet. At under tre prosent av voksne med lett utviklingshemming er i ordinært arbeid, viser at systemet er moment for en endring.

Et større mangfold i skoleløpet og på arbeidsplassene skaper gode miljøer og er noe som er til gagn for alle. Det er likevel for mange som stenges ute på bakgrunn av holdninger og fordommer, og det legges ikke tilstrekkelig til rette for at alle skal lykkes.

Samfunnet kan ikke leve med at så mange stenges ute, og en har ikke råd til å sløse med ressursene. Det er nødvendig å gi alle en bedre mulighet til å delta og at alle bidrar. Da må man gi alle like muligheter. Det fordrer først og fremst at en tror på folk og gir dem den sjansen de fortjener.

Noe av nøkkelen til å lykkes ligger i å gi alle en utdanning der de har mulighet til å fullføre og bestå et planlagt løp i videregående skole. Det vil åpne for deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. Alle har rett til tre års videregående opplæring i Norge, og med fullføringsreformen har det blitt en historisk utvidelse av retten til å fullføre med studie- eller yrkeskompetanse gjennom hele livet. Da må man også ha ordninger som favner alle ungdommer, også dem med behov for tilrettelegging. I dag er det for mange elever med utviklingshemming som styres mot studiespesialiserende skolegang, og dermed ofte opplever å mislykkes nok en gang.

Dette har de jobbet målrettet med både i Østfold og Vestfold. Her har de funnet gode modeller for at elever kan velge yrkesfag og bli lærekandidater som et alternativ, slik at de står bedre rustet til å jobbe i enten varig tilrettelagt arbeid eller i ordinær virksomhet. Forslagsstillerne mener Kunnskapsdepartementet bør vurdere om det kan innføres en bestemmelse om at grunnkompe-

tanse etter kompetanseprøve bør telle som fullført og bestått videregående opplæring med grunnkompetanse og telle som fullført og bestått videregående opplæring i statistikkene.

Lærekandidatordningen

Lærekandidatordningen er en ordning som ble innført i 2001 for å gjøre det mulig å begynne i videregående opplæring og ha delkompetanse som mål. Ordningen er tilpasset ungdommer som har lærevansker eller særskilte behov, og som ikke har forutsetninger for å nå kravene til fag- eller svennebrev i det ordinære opplæringsløpet. Lærekandidatordningen er en parallell til lærlingordningen, hvor en ikke har mål om å nå alle læreplanmål, men har en redusert læreplan. Ved slutten av opplæringstiden i bedrift går lærekandidater opp til en kompetanseprøve (der lærlingene går opp til fag-/svenneprøve). Når de består kompetanseprøven, oppnår de grunnkompetanse (der lærlingene oppnår yrkeskompetanse), og de får et kompetansebevis (der lærlingene får fag-/svennebrev).

Forslagsstillerne ønsker å styrke lærekandidatordningen slik at den blir brukt i langt større grad enn i dag, og mener blant annet at flere fylkeskommuner kan lære av Østfold- og Vestfold-modellen. Lærekandidatordningen bør være et alternativ for alle som ikke har forutsetninger for å nå kravene til fag- eller svenneprøven i det ordinære opplæringsløpet, og som trenger et individuelt tilrettelagt opplæringsløp. Det vil bidra til at elevene opplever større grad av mestring, og at flere kan fullføre.

Fullført og bestått løp som lærekandidat skal ikke begrense muligheten for ytterligere videregående skolegang. En lærekandidat skal fortsatt ha mulighet for å ta et ordinært løp som lærling med et fagbrev som sluttkompetanse, dersom det på et senere tidspunkt er grunnlag for det.

Stortinget vedtok i forbindelse med budsjettbehandlingen i desember 2020 å be regjeringen om å utrede Østfold-modellen for lærekandidater med tilretteleggingsbehov og vurdere om dette kan gjøres til en nasjonal ordning (vedtak nr. 182 (2020–2021), jf. Innst. 2 S (2020–2021)). Dette er også en del av fullføringsreformen, jf. Meld. St. 21 (2020–2021) og Innst. 585 S (2020–2021). Forslagsstillerne mener at det er viktig at man nå får på plass en bedre ordning for de som har behov for dette tilbudet, og at dette arbeidet må fullføres, og forutsetter derfor at regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med dette så snart som mulig, som varslet i statsbudsjettet.

NIFU-rapport

NIFU-rapporten «Jeg vet ikke hva alternativet skulle vært», NIFU-rapport 2018:8, viser at et flertall har svært positive holdninger til lærekandidatordningen. Hoved-

inntrykket er at dette er en ordning som trengs, og som må beholdes.

Samme rapport viser imidlertid at det er store forskjeller i bruken av ordningen. I Østfold er det 320 lærekandidater. De utgjør 13 prosent av summen av lærlinger og lærekandidater i fylket. I Oslo er det 37 lærekandidater. De utgjør 1,6 prosent av samme utvalg. Disse to representerer ytterpunktene når det gjelder lærekandidatordningens omfang. I dag er det dessverre for store forskjeller mellom fylkene i bruk av lærekandidatordningen. Det skal ikke være hvor man bor som avgjør om en får et godt og riktig tilbud om videregående opplæring. Dette er en ordning som bør tas i bruk i større grad i hele landet.

Målgrupper

NIFU-rapporten viser også at det er uenighet om målgruppene for lærekandidatordningen, og det er derfor et behov for å gjøre et grundig arbeid med målgruppeavklaring. Dersom målgruppen blir klarere slik at treffsikkerheten blir bedre, vil det kunne føre til at man lykkes med det flere fylkeskommuner ønsker, nemlig økt bruk av ordningen. Dersom de riktige ungdommene får bli lærekandidater, kan resultatet bli at flere oppnår en høyere kompetanse enn de ellers ville gjort.

Yrkestitler for ferdige lærekandidater

Ved innføringen av dokumentert delkompetanse for over 20 år siden var arbeidslivets parter enige om at

«Det bør ikke utvikles nye nasjonale yrkeskategorier under fagarbeidernivået.»

I NIFU-rapporten er derimot både NHO og Utdanningsforbundet positive til å etablere et nivå mellom de som har fagbrev og de ufaglærte, og begge nevner assistentbegrepet som en mulighet. LO er fremdeles skeptiske og mener det kan vanne ut den norske fagarbeiderutdanningen.

Mye har skjedd i løpet av de siste tjue årene, og det bør derfor gjøres en ny grundig vurdering av om det nå er på tide å innføre et nivå mellom fagarbeiderne og de ufaglærte, og om det skal innføres yrkestitler ved enden av lærekandidatutdanningen, som eksempelvis kokkeassistent. Det vil kunne bidra til å løfte lærekandidate-nes status og gi dem en rettmessig plass i arbeidslivet.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen styrke lærekandidatordningen som et tilbud til elever med særlige tilrette-

leggingsbehov eller utviklingshemming, herunder sørge for at det avklares og tydeliggjøres hvem som er riktig målgruppe for lære kandidatordningen, og hvem som kanskje har bedre utbytte av alternative ordninger som praksisbrevordningen.

2. Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet utrede om det skal innføres et yrkestittelnivå mellom fagarbeiderne med fag- eller svennebrev og de ufaglærte.

19. januar 2023

Turid Kristensen

Kari-Anne Jønnes

Jan Tore Sanner

Aleksander Stokkebo

Margret Hagerup

